

Beste mensen,

Zojuist zag u in het filmpje 'Mona'.

Mona is niet haar echte naam, maar haar verhaal is waargebeurd.

Deze mensenrechten- en milieuactivist kreeg in Utrecht tijdelijke opvang, omdat ze in haar land moest ontluchten.

Dankzij Shelter City is Mona hier veilig.

Mona's verhaal raakt mij, omdat ze gewend was geraakt aan een leven vol angst en continu over je schouder moeten kijken.

En in Nederland pas besepte dat dit een abnormale situatie is.

Haar verhaal deed me denken aan de studentenprotesten, die dit jaar precies 35 jaar geleden in Peking plaatsvonden.

Het was 1989, ik was net 18 en zag op het Journaal hoeveel geweld werd gebruikt tegen leeftijdsgenoten.

Ik vond dat echt heftige beelden.

Maar wat echt is blijven hangen, is het moment waarop een man opeens in beeld verschijnt....

Zwaaiend met zijn boodschappentas een kolonne tanks tegenhoudt...

Met ware doodsverachting de voorste tank opklautert en iets tegen de tankbestuurder zegt...

Niemand wist wie deze held was, maar hij kreeg al snel een naam.

Tank Man.

Vervolgens zien we hoe omstanders – waarschijnlijk agenten in burger – Tank Man vastgrijpen en afvoeren.

35 jaar later weten we nog steeds niet wie Tank Man was, wat er met hem is gebeurd en of hij überhaupt nog leeft...

Wat ik wél weet, is dat dappere mensen als Tank Man en Mona symbool staan voor artikel 20 uit de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens.

Het recht “Demonstreren en organisaties oprichten”.

Alle dertig artikelen uit dit belangrijke handvest zijn mij even lief, voor alle dertig verworvenheden moeten we goed zorgen, maar ik zal u vertellen waarom ik voor artikel 20 heb gekozen.

In de eerste plaats vind ik demonstreren naast een fundamenteel recht, ook een móoi recht.

Een recht waar je – samen of in je eentje, zoals Tank Man – een krachtige boodschap kan afgeven.

Mag bijdragen aan verandering, vooruitgang en zelfs vrede.

Toen ik – lang geleden – lid was van de Jonge Socialisten, heb ik zelf ook geregeld gedemonstreerd.

Vreedzaam, zeg ik er meteen bij...

De tweede reden is dat je als burgemeester vaak te maken hebt met demonstraties.

En demonstraties, die brengen dilemma's met zich mee.

Want hoé zorg je als burgemeester dat een demonstratie veilig verloopt en tegelijkertijd de grondrechten van burgers – bijvoorbeeld het recht om te demonstreren, het befaamde artikel 20 – niet in het geding raken?

Je moet niet alleen rekening houden met demonstranten – én tegendemonstranten – maar je moet ook zorgvuldig de belangen van bijvoorbeeld omstanders en aanwonenden wegen.

De openbare orde en veiligheid handhaven.

Als burgemeester sta je boven alle partijen, zonder partij te kiezen.

Dus mag je de inhoud van een demonstratie niet laten meewegen met jouw oordeel over de demonstratie.

Dit onderdeel van het burgemeesterschap voelt soms als een koorddans-act.

Toch blijft één ding voor mij altijd glashelder...

Want of je nu sympathiseert met klimaatactivisten, begrip hebt voor studenten die universiteitsgebouwen bezetten of meeleeft met boeren die met hun tractoren een verkeersknooppunt blokkeren...

...of bloedchagrijnig wordt als demonstranten jouw vrije zaterdagmiddag vergallen...

...ik hoop dat we het erover eens zijn dat mogen en kúnnen demonstreren een grondrecht is.

Je zelf op straat uit mogen spreken klinkt heel vanzelfsprekend.

Een recht dat je Mona, Tank Man, iedereen op aarde gunt...

Maar helaas hoor je steeds vaker stemmen om het demonstratierecht in te perken of zelfs – ik citeer – “het leger er maar op af moeten sturen”.

Als ik dát lees, zie ik weer hoe Tank Man hardhandig wordt afgevoerd.

Denk ik aan de bange momenten die ‘Mona’ heeft moeten doormaken.

Het is een groeiend sentiment waar ik mij, als burgemeester en inwoner van deze mensenrechtenstad, best wel zorgen om maak.

Begin juli verscheen een rapport van Amnesty International.

In die rapportage luidt Amnesty de noodklok over het demonstratierecht.

Volgens het rapport wordt het demonstranten – óók in westerse, democratieën – steeds vaker lastig, zo niet onmogelijk gemaakt de straat op te gaan om vreedzaam te protesteren.

In onze open en vrije democratie is het demonstratierecht een groot goed, waar mensen een lange en bittere strijd voor hebben gestreden.

Zonder demonstratierecht konden vrouwen nog steeds niet stemmen en stond ik hier vandaag waarschijnlijk niet als burgemeester voor u.

Ik ben trots dat Utrecht als één van de eerste gemeenten het Demonstratiemanifest van Amnesty International heeft ondertekend.

Want zónder het fundamentele recht om op straat een tegengeluid te laten horen, is er geen open, vrije, eerlijke en goed functionerende democratie mogelijk.

Dit grondrecht moeten we dus koesteren en beschermen.

En heel goed voor zorgen.

We zijn dus zeker geen voorstander van het inperken van het recht op demonstratie, maar dat betekent niet dat deze vrijheid onbegrensd is.

Bij privileges horen immers ook plíchten:

1. Mijn plicht als burgemeester ervoor te zorgen dat iedereen van dit mooie grondrecht gebruik kan blijven maken, dat ik geen partij kies en verantwoordelijk ben voor het handhaven van de openbare orde en veiligheid.

2. Dat demonstranten de openbare en orde en veiligheid niet in gevaar te brengen en tijdens demonstratie anderen aanzetten tot haat, discriminatie of geweld.
3. Dat wij ons ervan bewust zijn dat het demonstratierecht *nóóit* een vrijbrief mag zijn om je wil aan anderen op te leggen. Dat is niet hoe het werkt in een democratie.
4. *And last but not least* – en die vind ik *héél* belangrijk – vraagt het demonstratierecht van ons het vermogen te reflecteren, verantwoording af te leggen wat we doen of hebben nagelaten en daarin *áltijd* navolgbaar te zijn.

Door samen spelregels te maken, je daaraan te houden, rekening te houden elkaars belangen, verantwoordelijkheid te durven nemen en verantwoording af te leggen...

...zorgen we goed voor het demonstratierecht.

En zorgen we goed voor *álle* mensenrechten.

Alleen zo laten we zien dat de Universele Verklaring voor de Rechten van de Mens niet alleen een historisch moment en een belangrijk document is...

...maar ook ons kompas naar ons effectiefste wapen om onze open, vrije en veilige wereld nu en in de toekomst te beschermen: medemenselijkheid...

Voor die grondrechten zal ik als burgemeester van deze mensenrechtenstad, met alles wat ik in mij heb, vechten.

En hopelijk voert u die strijd samen *mét* mij.

Beste mensen,

Mijn verhaal begon met Mona en Tank Man.

Dappere mensen die laten zien dat protest, vreedzaam protest, een eerste stap kan zijn naar verandering, vooruitgang en zelfs vrede.

Tegelijkertijd waarschuwen Mona en Tank Man ons dat het demonstratierecht, net als alle mensenrechten, kwetsbaar is.

In onze snel veranderende wereld waarin niets meer zeker en vanzelfsprekend is, hebben we de plicht goed voor mensenrechten te zorgen.

Daarom vind ik het goed dat de Universiteit Utrecht niet alleen stilstaat bij 75 jaar Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, niet alleen een mijlpaal in de moderne geschiedenis herdenkt...

...maar actief aan mensenrechten blijft werken.

Iedereen in deze Stad van Mens en Recht daar actief bij betreft, de stad intrekt en met iedereen daarover in gesprek gaat.

Laat zien dat mensenrechten van óns allemaal zijn.

De Universele Verklaring van de Rechten van de Mens mag nooit een museumstuk worden, maar iets waar we iedere dag aan werken.

Die goede zorg zijn we helden als Tank Man, Mona, iederéén die een vreedzame strijd voert voor een mooie, betere en eerlijke wereld, verplicht.

Het Academisch Jaar 2024-2025 gaat van start, ik wens u allemaal een mooi, productief en verbindend jaar toe.

Dank u wel.

